

Position paper mr. dr. J. Sperling

Ik ben in 2010 gepromoveerd op het onderwerp ‘de juridische aspecten van thuisonderwijs’ aan de Erasmus Universiteit bij professor Dick Mentink. Ik werk sindsdien als zelfstandig adviseur op het gebied van onderwijsrecht, in het bijzonder rechten van ouders en leerlingen en medezeggenschapsrecht. Ik publiceer regelmatig over onderwijsrechtelijke onderwerpen, waaronder de vrijstelling wegens richtingsbezwaren (artikel 5 onder b Leerplichtwet).

Ik heb daarnaast persoonlijke ervaring met thuisonderwijs. In ons gezin hebben wij zeven jaar thuisonderwijs aan onze kinderen gegeven, in de VS en België, waar thuisonderwijs een legale onderwijsvorm is. Reden voor die keuze was dat onze zoon op school een leerachterstand had opgelopen en erg werd gepest en onze dochter juist een voorsprong had en zich verveelde. Ze waren allebei diepongelukkig op school en kregen met thuisonderwijs weer zin in leren. Ze zijn als tieners vrijwel probleemloos ingestroomd halverwege de middelbare school, hebben summa en magna cum laude universitaire studies afgerond en zijn nu succesvol in hun werk. Al hun thuisonderwezen vrienden hebben soortgelijke resultaten behaald.

Ik ben voorstander van een wettelijke regeling die thuisonderwijs mogelijk maakt voor *alle* ouders. Er is immers behoefte aan deze onderwijsvorm. Dat blijkt uit het stijgend aantal ouders dat een beroep doet op de vrijstelling van artikel 5 onder b. Hoewel dat artikel in juridisch opzicht geen regeling voor thuisonderwijs is, is het vrijwel de enige legale mogelijkheid om thuisonderwijs te kunnen geven. Een andere reden voor legalisering is dat uit onderzoeken in het buitenland blijkt dat thuisonderwezen kinderen voldoende onderwijs krijgen en in sociaal en cognitief opzicht even goed functioneren als op school onderwezen kinderen. Er is dus geen noodzaak voor het huidige verbod op thuisonderwijs; de aangevoerde argumenten voor een verbod zijn niet met onderzoeken onderbouwd.

Wel vind ik dat de overheid voorwaarden moet stellen aan het geven van thuisonderwijs en daarop toezicht moet uitoefenen. Net als bij schoolonderwijs heeft de overheid de taak erop toe te zien dat alle kinderen goed onderwijs krijgen. Die voorwaarden kunnen op verschillende manieren vorm krijgen, daarbij rekening houdend met het feit dat thuisonderwijs een andere vorm van onderwijs is dan schoolonderwijs. Zo kan de overheid bij de aanvang van het thuisonderwijs inzage eisen in het onderwijs dat het kind zal krijgen en voorwaarden aan dat onderwijs stellen. Ook zou de overheid ouders kunnen verplichten hun kinderen op bepaalde tijden examens te laten afleggen, bijvoorbeeld de doorstroomtoets, al dan niet in combinatie met gesprekken met de leerplichtambtenaar of onderwijsinspectie. Deze vorm van toezicht is gangbaar in Vlaanderen. In de staat Maryland in de VS waar wij destijds woonden, moesten ouders een portfolio bijhouden van de onderwijskundige vorderingen en sociale vaardigheden van elk kind en daarmee twee keer per jaar op bezoek gaan bij de onderwijsinspectie. In sommige andere staten verloopt het toezicht via de lokale school. De kinderen staan dan ingeschreven op de openbare school die daarvoor bekostiging krijgt, maar volgen (al dan niet gedeeltelijk) thuis onderwijs. Een andere mogelijkheid is dat kinderen voor essentiële vakken als taal en rekenen digitaal lessen volgen via een erkende instelling, zoals dat bij sommige thuiszitters gebeurt.

Verder ben ik er voorstander van dat, met de invoering van een regeling voor thuisonderwijs, de vrijstellingsregeling van artikel 5 onder b Leerplichtwet wordt afgeschaft. Dit artikel is immers geen regeling voor het geven van thuisonderwijs, maar voor gewetensbezwaren tegen schoolonderwijs op grond van godsdienst. Aan die regeling zitten veel nadelen. Ten eerste

weet de overheid niet of kinderen van vrijgestelde ouders onderwijs krijgen en of dit onderwijs van voldoende kwaliteit is. Ten tweede moeten leerplichtambtenaren de geloofsovertuigingen van ouders beoordelen aan onduidelijke en subjectieve criteria, die bovendien volkomen verwijderd zijn van de oorspronkelijke bedoeling van de vrijstelling. Ten derde is de toetsing van het beroep op vrijstelling in de praktijk volkomen arbitrair. In de ene gemeente erkent de leerplichtambtenaar direct een beroep op vrijstelling. In andere gemeenten stelt de leerplichtambtenaar altijd een proces-verbaal op om de ouders strafrechtelijk te laten vervolgen. Ten vierde leidt de regeling tot onnodige kosten. De vele strafrechtelijke vervolgingen leveren veel werk op voor de rechterlijke macht. Ouders hebben vrijwel altijd rechtshulp nodig omdat de toepassing van de regeling ingewikkeld is door de steeds veranderende rechtspraak van de Hoge Raad. Ten vijfde levert strafrechtelijke vervolging van de ouders veel stress op in de gezinnen in kwestie, wat ook de kinderen geen goed zal doen.

Maar persoonlijk vind ik het grootste bezwaar dat alleen sommige godsdienstige ouders een beroep op de vrijstelling kunnen doen om thuisonderwijs te kunnen geven, en dan ook nog alleen voor kinderen die nog nooit een school hebben bezocht. Ouders die om onderwijskundige redenen er de voorkeur aan geven dat hun kinderen geen onderwijs op een school volgen, zoals in mijn gezin destijds, mogen dat niet. Er is geen enkele objectieve rechtvaardiging voor dit onderscheid. Ik ben er daarom voor dat de vrijstellingsregeling wordt gewijzigd in een daadwerkelijke regeling voor thuisonderwijs waarbij ouders geen reden hoeven aan te voeren voor hun keuze. De enige voorwaarden waaraan zij moeten voldoen, is dat zij zorgen dat hun kinderen onderwijs krijgen dat voldoet aan de doelstellingen voor onderwijs van de overheid en meewerken aan toezicht op dat onderwijs.

Bij een wettelijke regeling voor thuisonderwijs moeten er wel waarborgen zijn dat ouders nooit gedwongen kunnen worden om hun kind thuisonderwijs te geven omdat geen enkele school bereid is het kind onderwijs te geven, bijvoorbeeld omdat het extra ondersteuning nodig heeft of om een andere reden is vastgelopen in het schoolsysteem. Dit zijn de zogenoemde 'thuiszitters'. De ouders van sommige van deze kinderen worden nu gedwongen een beroep te doen op artikel 5 onder a Leerplichtwet (lichamelijke of psychische gronden), terwijl veel van deze kinderen wel degelijk leerbaar zijn. Die dwang mag niet verplaatst worden naar een verplichting tot het geven van thuisonderwijs. De keuze voor thuisonderwijs moet onderdeel zijn van het ouderlijke keuzerecht en keuzevrijheid.

Joke Sperling
14 mei 2024